

ГВОЗДЯК РОСТИСЛАВ ІЛЬКОВИЧ

(до 90-річчя з дня народження)

14 травня 2020 року виповнилось 90 років відомому в Україні і за кордоном мікробіологу, фітопатологу, біотехнологу, доктору біологічних наук, професору, заслуженому діячу науки і техніки України (1995), лауреату Державної премії України (2001), лауреату премії ім. Д. К. Заболотного (1991) Ростиславу Ільковичу Гвоздюку.

Р. І. Гвоздяк народився в селі Телятин Грубежівського району Люблинської області (Польща), де проминули його дитячі роки. Після закінчення середньої школи він поступив на хімічний факультет університету «Львівська політехніка» за спеціалізацією – бродильні процеси, який з відзнакою закінчив у 1953 році. Ще юнаком Ростислав Ількович захоплювався наукою, особливо його цікавив невидимий світ живих істот. Мабуть тому він став аспірантом кафедри мікробіології Київського університету ім.Т.Г.Шевченка під керівництвом професора М.М. Ротмістрова (1954–1957 рр.). У 1957 році він захистив кандидатську дисертацію, у 1977 році – докторську дисертацію, в 1980 році йому присвоєне звання професора, у 1995 – почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

З 1957 року доля Р. І. Гвоздяка тісно пов'язана з Інститутом мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного Національної Академії наук

України, де він працював молодшим (1957–1961) та старшим (1969–1971) науковим співробітником, ученим секретарем (1961–1969), а з 1971 року по 2006 рік – завідувачем відділу фітопатогенних бактерій.

Наукові дослідження Ростислава Ільковича пов'язані з вивченням бактеріальних хвороб рослин, зокрема зернових, овочевих, плодових, лісових деревних порід та квіткових культур. Він та його учні стали провідними фахівцями у вивченні бактеріальних хвороб та їх збудників у Східній Європі. При відділі створена єдина і неоціненна колекція фітопатогенних бактерій. Ростиславу Ільковичу належить ряд піонерських фундаментальних досліджень фітопатогенних бактерій. Важливою рисою роботи його є багатоплановий підхід до вивчення фітопатогенних бактерій. Ним висунута ідея, яка експериментально підтверджена, про здатність рослин індукувати помірні фаги бактерій, що відкриває нові шляхи взаємовідносин між бактеріями та рослинами.

Професор Р. І. Гвоздяк зробив вагомий вклад у розвиток науки, зокрема вперше показав можливість ураження рослин під час вегетації анаеробними бактеріями та бактеріальну етіологію ураження рослин в космосі. Відкрита ним полібіотрофія мікроорганізмів – здатність штаму спричиняти хвороби рослин, комах та людини –

настільки важлива для медиків, ентомологів та фітопатологів, що за кордоном це явище визнано як нове відкриття в біології. Ростислав Ількович відкрив та теоретично обґрунтував циркадні ритми стійкості рослин до бактеріальної інфекції. Врахування цих ритмів необхідно в експериментальній роботі та розробці методів захисту від збудників бактеріозів. Під керівництвом Р. І. Гвоздяка на сучасному науковому рівні проведені роботи в галузі систематики фітопатогенних бактерій. Уперше показано стабільність складу поліамінів в клітинах бактерій та можливість використання їх в якості таксономічної ознаки. Він започаткував в СРСР вивчення у фітопатогенних бактерій жирних кислот та ролі лектинів в патогенезі бактеріальної інфекції у рослин. Значним досягненням Р. І. Гвоздяка є виконана в комплексі зі спеціалістами різних галузей знань розшифровка хімічної природи та структури О-специфічного ланцюга ліпополісахариду (ЛПС) дев'яти серологічних груп патоварів *P. syringae* та визначена роль ЛПС в патогенезі. Уперше успішно були проведені роботи з використанням фітопатогенних бактерій як продуцентів корисних речовин. З цією метою для мікробіологічної промисловості селекціоновані та передані до впровадження продуценти полісахаридів ксантану, поліміксану та ферменту L-аспарагінази тощо, визначена область їх використання, за що в 1994 році ювіляру було присуджено премію ім. Д. К. Заболотного НАН України та в 2001 році – Державну премію України.

Р. І. Гвоздяк успішно поєднував наукову та науково-організаційну роботу. Він входив до складу редакційної ради “Мікробіологічного журналу”, був обраний членом Підкомісії з сис-

тематики фітопатогенних бактерій Міжнародного товариства фітопатологів, що свідчить про його міжнародне визнання. Він тривалий час був членом спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій та експертної ради ВАКУ, членом Наукової ради фонду фундаментальних досліджень, Державного комітету з питань науки та інтелектуальної власності. Ростислав Ількович приділяв велику увагу молоді – впродовж багатьох років читав лекції студентам Київського університету ім. Тараса Шевченка, Національного аграрного університету та Києво-Могилянської академії, консультував практиків зі встановлення етіології хвороб рослин.

Ростислав Ількович Гвоздяк створив наукову школу “Структура та функція фітопатогенних бактерій за різних екологічних умов”. Постійно надавав можливість спеціалістам, аспірантам і студентам набувати та підвищувати свою кваліфікацію у відділі. Охоче ділився своїми знаннями і багаточисленними ідеями. Під його керівництвом підготовлено більше 40 кандидатів наук, в тому числі 5 іноземних, 1 доктор наук.

Ювіляр є автором понад 400 наукових робіт, в тому числі 8 монографій, 24 авторських свідочств, патентів та 6 методичних рекомендацій.

Шановний Ростиславе Ільковичу! Бажаємо Вам міцного здоров'я, оптимізму, довгих років життя, благополуччя, радості і щастя. Ще раз наводимо прекрасні побажання відомого вченого, поета, Вашого колеги Б. П. Мацелюха, які Він написав до Вашого 85-річчя:

Хай слава вченого полине
Понад світами вище хмар,
У творчій злеті соколинім
Сто літ нас тішить Ювіляр

Колектив Інституту мікробіології і вірусології

ім. Д. К. Заболотного НАН України

Відділ фітопатогенних бактерій Інституту

мікробіології і вірусології НАН України

Товариство мікробіологів України

ім. С.М.Виноградського

Редколегія і редакція “Мікробіологічного журналу”